

WŁADYSŁAW KWIECIEŃ
Wyższa Szkoła Rolnicza
K r a k ó w

ANALIZA PORÓWNAWCZA NAKŁADÓW PRACY W INDYWIDUALNYCH GOSPODARSTWACH CHŁOPSKICH

Należy sobie zdawać sprawę z tego, że analiza porównawcza nakładów pracy w podstawowych działach indywidualnych gospodarstw chłopskich jest szczególnie trudna. Gospodarstwo chłopskie jest bowiem dynamiczną jednostką gospodarczą. Na jego proces pracy wpływa szereg czynników związanych np. z ekonomiką rejonu, warunkami przyrodniczo-klimatycznymi, wewnętrzną organizacją produkcji, wyposażeniem w środki pracy, potencjałem roboczym itp. Jeżeli dodamy do tego takie czynniki, jak znaczne zróżnicowanie materiału liczbowego, wynikające z niejednolitej ewidencji badanego zjawiska, z zasad grupowania, stosowanych pojęć itp. to okaże się, że porównanie gospodarstw rolnych jako całości, w rozumieniu jakiejś ogólnej konstrukcji, jest prawie niemożliwe. Indywidualne gospodarstwa chłopskie są bardzo złożonymi jednostkami gospodarczymi i w zasadzie nie mogą być sprowadzone do jakiegoś wspólnego mianownika, który by wyczerpywał główne elementy działalności tych gospodarstw i mógł stanowić podstawę do ich porównywania¹.

Możliwe natomiast jest porównanie odcinkowe, dotyczące określonej cechy lub grupy cech charakteryzujących poszczególne procesy gospodarstw rolnych. Indywidualne gospodarstwa rolne są bowiem „nośnikami” cech wspólnych, według których mogą być one charakteryzowane i poddawane analizie porównawczej.

Gospodarstwa chłopskie — mimo różnic indywidualnych — wykazują jednak w masie znaczne podobieństwo w zakresie techniczno-organizacyjnym procesu pracy. Wynika to głównie z tego, że formy organizacyjne i stan techniki w indywidualnych gospodarstwach chłopskich nie ulegają bardziej widocznym i trwałym zmianom nawet w dłuższych okresach czasu. „Praktyka wskazuje na to, że ani reprodukcja w indywidualnej gospodarce nie odbiega wiele od prostej, ani też nie zachodzą z roku na rok poważniejsze zmiany struktury produkcji. Na skutek tego ilość wydatkowanej corocznie pracy, podobnie jak i wielkość produkcji są mniej więcej takie same².

¹ Porównaj: W. Hanck. Der Betriebsvergleich. Lehr-und Handbuch des Betriebsvergleichs für Theorie und Praxis. Bühl-Baden 1933.

² Gorzelak E.: Próba określenia wydajności pracy w indywidualnej gospodarce chłopskiej. Zagadnienia Ekonomiki Rolnej nr 2/1956. str. 6.

W artykule niniejszym przeprowadzamy porównanie wyników osiągniętych w zakresie badań nad pracochłonnością i rozkładem wielkości nakładów pracy na przykładzie gospodarstw rejonu olkuskiego z wynikami podobnych badań indywidualnych gospodarstw chłopskich w rejonach: lubelskim, krakowskim, rzeszowskim oraz w całym kraju¹.

Sądzymy, iż porównanie takie będzie bardzo pożyteczne, ponieważ może *a posteriori* potwierdzić względnie odrzucić ewentualne obawy co do sposobu przeprowadzania obserwacji, dokonywania całego rachunku i reprezentatywności osiągniętych wyników. Porównanie to — jak się wydaje — może mieć również poważne znaczenie z uwagi na fakt, iż przy badaniu pracochłonności i organizacji pracy w indywidualnych gospodarstwach chłopskich rejonu olkuskiego została zaprezentowana rzadko stosowana metoda obserwacji i ustalania wielkości nakładów pracy.

Metoda ta, najogólniej mówiąc, polegała na prowadzeniu osobistych wywiadów z właścicielami badanych gospodarstw w ciągu trzech cykli produkcyjnych oraz sprawdzaniu materiału pierwotnego drogą bezpośredniej obserwacji i pomiarów czasu roboczego, przypadającego na poszczególne czynności w tych gospodarstwach.

Po zebraniu i zweryfikowaniu surowego materiału statystycznego, ustalono zespół przyczyn głównych (składnik systematyczny), kształtujących pracochłonność robót w podstawowych działach indywidualnych gospodarstw chłopskich. W zależności od składnika systematycznego przeprowadzono klasyfikację materiału empirycznego na grupy możliwie jednorodne. W oparciu o metody matematyczno-statystyczne (między innymi testy istotności różnic) ustalono normatyw zapotrzebowania na siłę roboczą dla gospodarstw wsi Przychody².

Wydaje się, iż porównanie takie ciekawe będzie również z tego względu, że oprócz różnic metodycznych badania dotyczyły gospodarstw rolnych różnych i dość odległych od siebie rejonów kraju oraz, że prowadzono je równocześnie, bądź też w okresach mniej lub bardziej odległych od badań gospodarstw wsi Przychody. Należy również zwrócić uwagę na fakt, iż badania, których wyniki są przedmiotem porównywania prowadzone były niezależnie od siebie w różnych środowiskach naukowych.

* * *

Porównanie wielkości nakładów robocizny gospodarstw wsi Przychody, reprezentującej rejon olkuski, z odpowiednimi wielkościami nakładów w gospodarstwach Polski południowej, dokonane zostało na podstawie wyników zawartych w opracowaniu Jana Curzytka, pt. „Organizacja pracy w gospodarstwach włościańskich” Warszawa 1953 r. Powyższe studium monograficzne opracowane zostało w oparciu o materiały

¹ Pragniemy podkreślić, że pojęcie rejonu, którym w toku dalszych rozważań będziemy się posługiwać, jest pojęciem konwencjonalnym i używamy go wyłącznie dla uproszczenia.

² Syntetyczny opis metodyki ustalania norm pracy dla gospodarstw wsi Przychody podany został w „Zeszytach Ekonomiki Rolnej” nr 3, 1959, str. 136—140. Szczegółowy zaś opis znajduje się w pracy doktorskiej autora pt. „Metodyka ustalania normatywów i wielkości zapotrzebowania na siłę roboczą w indywidualnych gospodarstwach chłopskich na przykładzie wsi Przychody, powiatu olkuskiego”. Kraków 1959.

zebrane przez Wydział Ekonomiki Rolnej Drobnych Gospodarstw Wiejskich Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach. Zebrany materiał obejmował okres 2—3 lat i dotyczył organizacji oraz robocizny pięciu indywidualnych gospodarstw rozmieszczonych na terenie południowej Polski, głównie w obrębie obecnego województwa rzeszowskiego i krakowskiego. Wyniki, dotyczące pracy w indywidualnych gospodarstwach chłopskich rejonu rzeszowskiego, opracowane zostały na podstawie ksiązek rachunkowych, prowadzonych przez właścicieli badanych gospodarstw.

Pod względem wielkości obszaru użytków rolnych gospodarstwa te odpowiadały mniejszym i średnim gospodarstwom rejonu olkuskiego, ich bowiem obszar użytków rolnych wahał się w granicach od 2,5—6,5 ha. Wykazały one duże podobieństwo z tego typu gospodarstwami wsi Przychody również pod względem struktury upraw oraz wyposażenia w inwentarz żywy i martwy. Cechą wyróżniającą gospodarstwa rachunkowiczów była z reguły ich lepsza organizacja.

Jeśli natomiast chodzi o porównanie nakładów pracy w gospodarstwach chłopskich wsi Przychody z gospodarstwami rejonów poznańskiego i lubelskiego, to wykorzystane tu zostały materiały analityczne zawarte w pracy doktorskiej E. Gorzelaka pt. „Nakłady pracy w indywidualnych gospodarstwach — studium monograficzne” — Warszawa 1959. oraz dane zawarte w opracowaniu St. Kobylińskiego i M. Kaźmierczak pt. „Kształtowanie się nakładów pracy na produkcję w indywidualnych gospodarstwach chłopskich w rejonie poznańskim i lubelskim”¹.

Wyniki, które przedstawiają autorzy wymienionych prac dotyczą 27 gospodarstw chłopskich. Z liczby tej, 13 gospodarstw położonych było w południowej części województwa poznańskiego, natomiast pozostałe znajdowały się w województwie lubelskim (9 gospodarstw) oraz we wschodniej części woj. warszawskiego (5 gospodarstw).

Badane gospodarstwa różniły się w obu rejonach pod względem wielkości zajmowanego obszaru użytków rolnych. Trzon badanych obiektów rolnych w rejonie poznańskim stanowiły gospodarstwa w klasie obszarowej 8—11 ha, natomiast w rejonie lubelskim dominowały gospodarstwa o obszarze od 5 do 10 ha.

Należy podkreślić fakt, że przedmiotem badań w obu rejonach były gospodarstwa dobrze prowadzące rachunkowość rolniczą dla Instytutu Ekonomiki Rolnej. W związku z tym wydaje się rzeczą pewną, — co zresztą podkreślają sami autorzy — iż gospodarstwa badane były na wyższym poziomie produkcyjnym od przeciętnych w kraju.

Gospodarstwa „rachunkowiczów” rejonu poznańskiego są na ogół gospodarstwami o lepszej organizacji pracy i charakteryzują się dość wysokim stopniem intensywności. W konsekwencji więc nakłady pracy w określonych działach produkcji tych gospodarstw są z reguły niższe od nakładów pracy w gospodarstwach rejonu olkuskiego. Gospodarstwa

¹ Źródło: St. Kobyliński, M. Kaźmierczak, Kształtowanie się nakładów pracy na produkcję w indywidualnych gospodarstwach chłopskich w rejonie poznańskim i lubelskim, Materiały i studia Komisji Planowania przy Radzie Ministrów — Zakład Planów Perspektywicznych — Sekcja Rolnictwa i Przemysłu Rolnego. Zeszyty Ekonomiki Rolnej i Planowania nr 13, 1958. str. 207—235.

te, tak pod względem obszaru użytków rolnych, jak i pod względem organizacji procesów produkcyjnych, grawitują raczej ku największym obszarowo gospodarstwom rejonu olkuskiego.

Bardziej natomiast zbliżone do ogółu gospodarstw rejonu olkuskiego są gospodarstwa lubelskie. Istotną cechą tych gospodarstw, podobnie jak i gospodarstw olkuskich, jest dość duże zróżnicowanie profilu produkcyjnego. Charakteryzują się one wysoką obsadą inwentarza żywego, z silnym zaakcentowaniem chowu trzody chlewnej. Wyraźnie zaznacza się tu również słaby stopień umaszynowienia, a w związku z tym ręczny, a nie maszynowy sposób wykonywania robót w gospodarstwie rolnym.

Pod względem zajmowanego obszaru użytków rolnych gospodarstwa lubelskie są bardziej zbliżone do gospodarstw w rejonie olkuskim.

W celu porównania wielkości nakładów pracy w gospodarstwach wsi Przychody z przeciętnymi nakładami województwa krakowskiego i całego kraju, wykorzystano materiały opracowane w Zakładzie Ogólnej Ekonomiki Instytutu Ekonomiki Rolnej w Warszawie.

W okresie od grudnia 1958 r. do lutego 1959 r. Instytut Ekonomiki Rolnej przeprowadził badania mające na celu ustalenie kosztów produkcji w indywidualnych gospodarstwach chłopskich. W ramach tych badań na terenie 11 województw przeprowadzono również obserwacje dotyczące organizacji i pracochłonności robót w podstawowych działach 200 gospodarstw chłopskich prowadzących książki rachunkowe dla IER. W woj. krakowskim objęto obserwacją 11 gospodarstw. Obserwacje przeprowadzono metodą ankietową. Wypełnianie ankiet odbywało się drogą osobistych wywiadów z właścicielami gospodarstw. Wywiady przeprowadzili wojewódzcy inspektorzy rachunkowości Instytutu Ekonomiki Rolnej. Badaniom poddano gospodarstwa przeciętne pod względem struktury zasiewów, udziału użytków rolnych i intensywności produkcji.

Na podstawie tych badań obliczone zostały średnie nakłady pracy zarówno dla gospodarstw woj. krakowskiego jak i dla całej Polski, z którymi przeprowadzamy porównania nakładów pracy gospodarstw wsi Przychody.

Poniżej porównujemy nakłady pracy w indywidualnych gospodarstwach chłopskich wymienionych rejonów. Przytaczamy tylko najważniejsze liczby odnośnie tych nakładów, przy czym szczególną wagę poświęcamy nakładom pracy w dziale produkcji roślinnej. Na wstępie porównujemy ogólną strukturę nakładów pracy ludzkiej w poszczególnych działach gospodarki chłopskiej.

Z liczb zamieszczonych w tabeli 1 wynika daleko idąca zbieżność w strukturze czasu pracy, zużywanego na produkcję w poszczególnych działach gospodarki chłopskiej, we wszystkich badanych rejonach.

Podobną analogię wykazują także struktura nakładów pracy w zakresie produkcji roślinnej i zwierzęcej (tabela 2 i 3).

Z danych porównawczych, zamieszczonych w tabelach oraz z liczb absolutnych wynika, że nakłady pracy zarówno w dziale produkcji roślinnej jak i zwierzęcej są we wszystkich rejonach dość zbliżone. Przy czym należy wyraźnie podkreślić, że gospodarstwa rejonu poznańskiego wykazują z reguły niższe nakłady pracy. Największa zbieżność wielkości nakładów pracy daje się stwierdzić w gospodarstwach rejonu lubelskiego, rzeszowskiego i olkuskiego.

Tabela 1

Struktura ogólna pracy ludzkiej w ciągu roku w poszczególnych działach produkcji

Wyszczególnienie	Rejon			
	poznański	lubelski	rzeszowski	olkuski
Produkcja roślinna	26,00	25,20	26,30	31,72
Produkcja zwierzęca	40,90	34,00	33,30	39,05
Gospodarstwo domowe	24,60	29,30	29,00	21,93
Transport zewnętrzny	5,40	7,70	7,30	5,17
Inne prace gospodarcze	3,10	3,80	4,10	2,13
	100,00	100,00	100,00	100,00

Źródło: J. Curzytek. Organizacja pracy w gospodarstwach włościańskich, str. 123.
E. Gorzelak. Nakłady pracy w indywidualnych gospodarstwach, Zagadnienia Ekonomiki Rolnej nr 1/1959, str. 130.

Tabela 2

Struktura pracy ludzkiej w produkcji roślinnej

Wyszczególnienie	Rejon			
	poznański	lubelski	rzeszowski	olkuski
Prace uprawowe i pielęgnacyjne	50,70	41,50	43,50	35,16
Sprzęt ziemiopłodów	35,70	43,60	39,30	35,73
Omłoty	13,60	14,90	17,20	19,71
Transport wewnętrzny	—	—	—	9,40
	100,00	100,00	100,00	100,00

Źródło: J. Curzytek, op. cit. str. 48.
E. Gorzelak. Nakłady pracy w indywidualnych gospodarstwach chłopskich — Studium monograficzne — Warszawa 1959.

Tabela 3

Struktura pracy ludzkiej w produkcji zwierzęcej

Wyszczególnienie	Rejon			
	poznański	lubelski	rzeszowski	olkuski
Prace przy koniach	17,30	14,10	18,44	brak danych
Prace przy krowach	56,90	50,30	53,43	
Prace przy trzodzie	25,80	35,60	26,25	
Prace przy cielętach	—	—	1,88	
	100,00	100,00	100,00	

Źródło: E. Gorzelak, op. cit.

Wydaje się, że gospodarstwa poznańskie osiągają duże oszczędności w nakładach pracy głównie przy czynnościach związanych ze sprzętem i omlotami zbóż. Stosują one bowiem w szerszym stopniu maszyny i narzędzia rolnicze, niż gospodarstwa pozostałych rejonów. Ponadto w większym zakresie stosują nawożenie mineralne niż obornikowe, głównie przy uprawie pszenicy, owsa i strączkowych. Dość poważne oszczędności na nakładach pracy w tych gospodarstwach notujemy również przy innych zabiegach agrotechnicznych. Oszczędności te są głównie wynikiem różnic w sposobie uprawy i poziomie mechanizacji czynności przy uprawie, pielęgnacji i sprzęcie ziemiopłodów.

W tabeli 4 podane zostały nakłady pracy w godzinach na 1 ha uprawy niektórych ziemiopłodów.

Tabela 4

Porównanie nakładów pracy w godzinach na 1 ha ważniejszych upraw w rejonie poznańskim, lubelskim, krakowskim, rzeszowskim i olkuskim

Uprawy	Wg normatywów PGR z 1954 r. przy 60% mechaniz.	Rejon				
		poznański	lubelski	rzeszowski	krakowski	olkuski
Pszonica	119	201	315	318	248	304
Żyto	118	149	259	450	289	266
Owies	94	139	252	292	233	249
Ziemniaki	445	449	575	592	501	458
Koniczyna na siano	86	109	178	—	174	121
Siano łąkowe	95	120	150	—	—	123

Źródło: J. Curzytek, op. cit. str. 110—111 (dane za r. 1932—1938)

E. Gorzelak, Wydajność i efektywność nakładów pracy w indywidualnych gospodarstwach chłopskich w dwu rejonach: poznańskim i lubelskim. Zeszyty Ekonomiki Rolnej i Planowania nr 13, 1958, str. 160

E. Jeleński, W. Prandota: Zagadnienie organizacji i spiętrzenia się pracy w gospodarstwie PGR — W-wa 1956 s. 223/225

Dane z Zakładu Ogólnej Ekonomiki Rolnictwa IER w Warszawie.

Z liczb zamieszczonych w tabeli 4 wynika, że istnieje daleko idące zbliżenie nakładów pracy gospodarstw rejonu olkuskiego z gospodarstwami rejonu krakowskiego, lubelskiego i rzeszowskiego. Podobieństwo to występuje szczególnie w zakresie upraw kłosowych. Jeśli idzie o rośliny pastewne i ziemniaki, to nakłady pracy gospodarstw olkuskich grawitują do gospodarstw poznańskich. Różnice w nakładach pracy — aczkolwiek niewielkie — mają swe główne źródło w niejednorodnym wyposażeniu technicznym, szczególnie gospodarstw poznańskich, w odmiennych umiejętnościach i nawykach produkcyjnych.

Liczby zamieszczone w tabeli 5 potwierdzają duże zbliżenie w poziomie nakładów pracy na 1 ha ziemniaków. Decydująca różnica między

Tabela 5

Przeciętne nakłady pracy na 1 ha ziemniaków
(w robotniko-godzinach)

Rodzaj czynności	Rejon				
	poznański	lubelski	olkuski	krakowski	rzeszowski
Uprawa roli	57	65	52		
Nawożenie	72	95	72	172	323
Sadzenie	74	99	82	58	
Pielęgnacja	71	62	50	46	
Wykopki	175	254	202	225	269
Razem	449	575	458	501	592

Źródła: J. Curzytek, op. cit. str. 111

E. Gorzelak, op. cit. str. 162

Dane dot. rejonu krakowskiego z materiałów zebranych przez Zakład Ogólnej Ekonomiki Rolnictwa IER.

gospodarstwami rejonów lubelskiego, krakowskiego, rzeszowskiego i olkuskiego, a gospodarstwami rejonu poznańskiego występuje w zakresie wykopków ziemniaków. Wynika to głównie z wyższego poziomu mechanizacji i lepszej organizacji pracy przy wykopkach w rejonie poznańskim. Należy tu również zwrócić uwagę na wielkość działki jako element w określonym stopniu wpływający na wysokość nakładów pracy. Działki zasadzone ziemniakami w rejonie lubelskim, krakowskim, rzeszowskim i olkuskim były z reguły znacznie mniejsze od działek w rejonie poznańskim. Poziom nakładów pracy na żyto ilustruje tabela 6.

Tabela 6

Przeciętne nakłady pracy na 1 ha żyta
(w robotniko-godzinach)

Rodzaj pracy	Rejon				
	poznański	lubelski	olkuski	krakowski	rzeszowski
Uprawa roli	42	41	39	—	—
Nawożenie	5	10	25	105	—
Siew	10	10	9	16	69
Pielęgnacja	1	1	—	—	—
Sprzęt	34	81	60	—	—
Zwózka	16	33	33	92	186
Młocka	41	83	100	76	195
Razem	149	259	266	289	450

Źródła: J. Curzytek, op. cit. str. 111

E. Gorzelak, op. cit. str. 163

Dane dot. rejonu krakowskiego z materiałów zebranych przez Zakład Ogólnej Ekonomiki Rolnictwa IER.

Analizując wielkości nakładów pracy na poszczególne grupy robót przy uprawie 1 ha żyta stwierdzić należy znacznie większe różnice, zachodzące szczególnie przy nawożeniu, sprzęcie, zwózce i omłotach. Największe różnice występują w tym zakresie między gospodarstwami poznańskimi, a gospodarstwami pozostałych rejonów. Różnice te spowodowane są głównie tym, że gospodarstwa poznańskie dokonują czynności związanych z nawożeniem, sprzętem i omłotami bardziej nowoczesnym i wydajnym sprzętem, niż gospodarstwa w pozostałych czterech rejonach. Gospodarstwa poznańskie przeprowadzają sprzęt zbóż kosiarkami, żniwiarkami i snopowiązałkami, do zwózki używają ogumionych wozów półtoracznych, młocą zaś z zasady dużymi, czyszczącymi maszynami przy pomocy silników elektrycznych. Najwyższe nakłady na sprzęt i omłoty miały miejsce w gospodarstwach rzeszowskich. Zjawisko to można wytłumaczyć głównie zacofanymi sposobami pracy i organizacji tych czynności w okresie międzywojennym na wsi rzeszowskiej.

Porównanie nakładów pracy na łąki ilustruje tabela 7.

Tabela 7

Przeciętne nakłady pracy na 1 ha łąki
(w robotniko-godzinach)

Rodzaj pracy	Rejon		
	poznański	lubelski	olkuski
Pielęgnacja łąk	9	1	2
Nawożenie	14	9	4
Koszenie	27	40	30
Suszenie	39	60	50
Zwózka	31	40	37
Razem	120	150	123

Uwaga: Z powodu braku danych z gosp. krakowskich i rzeszowskich zestawienie dotyczy jedynie 3 spośród 5 porównywanych rejonów.

Zródło: E. Gorzelak. op. cit. str. 16

Nakłady pracy na 1 ha łąki wykazują największe spośród dotychczas porównywanych ziemiopłodów zbliżenie. Podczas gdy w przypadku żyta nakład pracy w rejonach lubelskim, olkuskim i krakowskim był prawie dwukrotnie, a w rejonie rzeszowskim prawie 3-krotnie wyższy od nakładu w gospodarstwach poznańskich, to przy łące najwyższa różnica nie przekracza 25%. Zbieżność wysokości nakładów na 1 ha łąki w olkuskim i poznańskim świadczy o możliwie wyrównanym poziomie organizacji uprawy i sprzętu traw łąkowych w tych rejonach.

W dalszej kolejności opierając się na danych liczbowych z Zakładu Ogólnej Ekonomiki Rolnictwa IER, obliczyliśmy przeciętne nakłady pracy ludzkiej na 1 ha głównych ziemiopłodów dla pięciu województw,

które wraz z odpowiednimi nakładami dla wsi Przychody (rejon olkuski) podajemy w tabeli 8.

Tabela 8

Przeciętne nakłady pracy ludzkiej na 1 ha głównych ziemiopłodów w roku 1957/58

Województwo	Ziemiopłody				
	pszenica	żyto	owies	jęczmień	ziemniaki
Krakowskie	248	290	233	193	501
Rzeszowskie	281	304	331	304	714
Kieleckie	337	218	207	260	414
Łódzkie	233	219	210	239	420
Poznańskie	233	200	186	185	455
Wieś Przychody	304	266	249	—	458

Uwaga: Dane liczbowe odnoszą się do gospodarstw dwukonnych.

Źródło: H. Marczevska, J. Reinstein. Pracochłonność robót w gospodarstwach chłopskich. Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, dodatek do nr 2/1961.

Porównania zamykamy zestawieniem niektórych normatywów pracochłonności, obliczonych przez autora oraz przez Instytut Ekonomiki Rolnej w Warszawie. Pragniemy przy tym podkreślić fakt, że normatywy ustalone przez Instytut Ekonomiki Rolnej należy traktować jako wielkości przeciętne ustalone dla całej Polski, natomiast normatywy obliczone przez autora mają znacznie mniejszy zasięg terytorialny i dotyczą przede wszystkim okręgu olkuskiego.

Między wynikami uzyskanymi przez autora a wynikami IER istnieje zarówno wyraźna zbieżność (głównie przy czynnościach uprawowych), jak i charakterystyczna rozpiętość.

Należy przypuszczać, że jedną z istotnych przyczyn różnic zachodzących między wielkościami nakładów pracy na określone czynności, jest szeroka przeciętność normatywów Instytutu Ekonomiki Rolnej i wąska reprezentatywność normatywów opracowywanych przez autora.

Ponadto masę statystyczną Instytutu Ekonomiki Rolnej stanowiły gospodarstwa, których właściciele prowadzą książki rachunkowe, czyli na ogół gospodarstwa stojące zarówno organizacyjnie jak i ekonomicznie wyżej niż przeciętne gospodarstwa w kraju.

Pewna odmiennność omawianych wyników niewątpliwie posiada swe źródło także w różnicach natury metodycznej, jakie wystąpiły przy opracowywaniu nakładów w jednym i drugim przypadku.

Wydaje się wreszcie, że obok różnic klimatycznych i różnic w technice rolniej, również i stopień dokładności, bezpośrednio obserwacji, element osobistego zaangażowania się w pracach badawczych ze strony prowadzących obserwację, stopień znajomości warunków przyrodniczo-ekonomicznych badanych gospodarstw, długość okresu badań i tym podobne czynniki miały również niewątpliwą wpływ, tak na jakość zebranego materiału statystycznego, jak i na otrzymane wyniki.

Tabela 9

Przeciętne nakłady pracy ludzkiej na 1 ha w robotniko-godzinach
(część I)

Czynności, rodzaj gleby wzgl. plon w q 1 ha	Według obliczeń					
	Instytutu Ekonomiki Rolnej				autora	
	mała działka ¹		duża działka ¹		duża działka	
	1 koń	2 konie	1 koń	2 konie	1 koń	2 konie
1. Podorywka						
Gleby lekkie	16,9	13,7	12,0	10,6	14,30	9,00
„ średnie	17,2	13,4	14,1	10,8	15,30	9,30
„ ciężkie	17,4	17,3	16,4	11,9	20,00	14,00
2. Orka siewna						
Gleby lekkie	23,2	20,6	19,5	18,0	19,91	13,64
„ średnie	26,2	21,5	21,9	18,6	23,63	15,40
„ ciężkie	26,6	25,9	23,6	19,8	29,55	20,30
3. Bronowanie po orce głębokiej						
Gleby lekkie	7,0	6,1	6,6	5,0	8,60	7,50
„ średnie	7,9	7,8	7,1	5,4	8,60	7,50
„ ciężkie	8,5	7,4	7,6	6,0	8,60	7,50
4. Bronowanie po orce odleżałej						
Gleby lekkie	6,8	5,4	5,4	4,1	3,70	3,33
„ średnie	7,1	6,8	5,4	4,1	3,70	3,33
„ ciężkie	8,8	7,1	5,8	4,2	3,70	3,44
5. Kultywatorowanie						
Gleby lekkie	12,7	9,8	8,5	6,4	8,00	6,00
„ średnie	18,5	10,4	10,2	7,6	9,00	6,30
„ ciężkie	—	—	11,3	8,2	9,30	7,54
6. Siew nawozów mineralnych						
Gleby lekkie	10,0	—	—	4,0	12,95	10,00
„ średnie	12,8	9,6	5,7	5,2	13,95	11,25
„ ciężkie	13,3	—	—	—	14,45	12,49
7. Obredlanie ziemniaków						
Gleby lekkie	13,9	12,3	12,0	12,1	—	11,69
„ średnie	15,3	13,9	12,0	10,6	—	13,28
„ ciężkie	16,0	16,0	14,6	10,6	—	15,00
8. Orka głęboka z przyorywaniem obornika						
Gleby lekkie	21,2	21,1	22,4	18,4	—	14,50
„ średnie	26,0	24,4	22,7	19,8	—	17,38
„ ciężkie	33,2	25,7	29,6	21,3	—	20,70
9. Koszenie kosiarką traw łąkowych						
Plon do 25 q	—	—	—	6,1	—	5,46
„ 25—50 q	—	—	—	11,0	—	7,00
„ 50 q i więcej	—	—	—	11,5	—	8,50

Czynności, rodzaj gleby wzgl. plon w q 1 ha	Według obliczeń					
	Instytutu Ekonomiki Rolnej				autora	
	mała działka ¹		duża działka ¹		duża działka	
	1 koń	2 konie	1 koń	2 konie	1 koń	2 konie
10. Koszenie kosiarką koniczyn						
Plon do 30 q	—	—	—	—	—	5,46
„ 30—50 q	—	—	—	10,5	—	7,00
„ 50 q i więcej	—	—	—	15,0	—	8,50
11. Koszenie kosiarką zbóż						
Plon niezróżnicowany	—	—	—	—	—	5,14
	—	—	—	14,8	—	7,80
	—	—	—	—	—	12,50
12. Kopanie maszynowe ziemniaków						
Plon do 100 q	—	—	—	106,2	—	128,70
„ 100—150 q	—	—	—	116,2	—	168,70
„ 150 q i więcej	—	—	—	136,5	—	188,70

Źródło: H. Marczevska, J. Reinstein, op. cit. str. 231.

¹ Przez pojęcie „mała działka” rozumieć należy działkę o powierzchni mniejszej od 0,25 ha. „Duża działka” oznacza działkę o powierzchni powyżej 0,25 ha.

Tabela 10

Przeciętne nakłady pracy ludzkiej na 1 ha w robotniko-godzinach
(część II)

Wyszczególnienie	Według obliczeń		
	Instytutu Ekonomiki Rolnej		autora
	odległość do 500 m	odległość ponad 500 m	odległość do 500 m
13. Roztrzaskanie obornika			
Dawka 150—300 q	24,0	27,7	20,0
„ 300 q i więcej	36,0	38,9	30,0
14. Siew zbóż			
Zboża ozime i jare	4,5	5,2	4,9
15. Sadzenie ziemniaków			
Sadzenie pod pług			
a) gleby lekkie			43,5
b) „ średnie	53,8	60,0	52,1
c) „ ciężkie			62,1
16. Koszenie zbóż ozimych — ręcznie			
Plon do 12 q	21,7	23,8	15,6
„ 12—18 q	26,5	27,4	22,2
„ 18 q i więcej	27,2	30,7	31,4
17. Koszenie zbóż jarych — ręcznie			
Plon do 14 q	21,1	24,2	14,1
„ 14—20 q	21,1	26,2	14,5
„ 20 q i więcej	26,0	28,0	15,0

Wyszczególnienie	Według obliczeń		
	Instytutu Ekonomiki Rolnej		autora
	odległość do 500 m	odległość ponad 500 m	odległość do 500 m
18. Podbieranie zbóż ozimych			
Plon do 12 q	22,6	—	15,6
„ 12—18 q	25,8	—	22,2
„ 18 q i więcej	21,7	—	31,4
19. Podbieranie zbóż jarych			
Plon do 14 q	19,3	—	14,1
„ 14—20 q	20,1	—	14,5
„ 20 q i więcej	24,0	—	15,0
20. Wiązanie zbóż jarych			
Plon do 14 q	15,3	—	18,0
„ 14—20 q	18,5	—	24,0
„ 20 q i więcej	21,7	—	30,0
21. Zwózka zbóż ozimych — 2 konie			
Plon do 12 q	19,8	23,6	16,0
„ 12—18 q	22,7	27,2	18,0
„ 18 q i więcej	22,8	31,2	20,0
22. Zwózka zbóż jarych — 2 konie			
Plon do 14 q	18,2	24,2	16,0
„ 14—20 q	20,7	27,9	18,0
„ 20 q i więcej	22,2	28,3	20,8
23. Zwózka siana koniczyn — 2 konie			
Plon do 30 q	13,7	—	11,0 ¹⁾
„ 30—50 q	23,7	39,4	24,0
„ 50 q i więcej	38,2	56,5	27,0
24. Zwózka siana łąkowego — 2 konie			
Plon do 25 q	20,7	28,6	27,0 ²⁾
„ 25—50 q	26,6	37,3	30,0
„ 50 q i więcej	38,5	44,6	37,0
25. Grabienie zbóż ozimych			
Plon do 12 q	4,2	—	3,5
„ 12—18 q	5,0	—	3,5
„ 18 q i więcej	5,3	—	3,5
26. Grabienie siana łąkowego			
Plon do 25 q	—	16,3	18,0
„ 25—50 q	26,5	32,4	19,5
„ 50 q i więcej	32,6	44,2	21,0

Źródło: H. Marczevska, J. Reinstein. op. cit. str. 226—236

1) Zwózka siana koniczyn dotyczy tylko siana z jednego pokosu.

2) Zwózka siana traw łąkowych dotyczy tylko siana z jednego pokosu.

ВЛАДЫСЛАВ КВЕЦЕНЬ
Высшая экономическая школа
К р а к о в

СОПОСТАВИМЫЙ АНАЛИЗ ТРУДА В ЕДИНОЛИЧНЫХ КРЕСТЬЯНСКИХ ХОЗЯЙСТВАХ

Резюме

Автор делает подробный анализ структуры общих затрат человеческого труда и установленных в ходе монографических исследований 20 крестьянских хозяйств деревни Пшиходы, Олькушского повята, норм труда с итогами подобных наблюдений, проведенных за последние годы в Польше.

Сопоставимому анализу подлежали, между прочим, нормы, представленные автором и нормы, рассчитанные Научным Отделением Общей Экономике Сельского Хозяйства Института Экономике Сельского Хозяйства, в разных периодах времени и по разным районам страны. Хозяйства, по которым рассчитаны нормы, разнятся между собой почвенно климатическими условиями, уровнем культуры сельского хозяйства, оснащением в средства производства, структурой продукции, умением и производственными приемами владельцев и т. п. Эти различия являются основной причиной сравнительно большой потребности в различного рода труде в отдельных отраслях производственного процесса.

Автор приходит к выводу, что установлению норм труда и показателей трудоемкости, которое дает возможность провести оценку потребности в рабочую силу в сельском хозяйстве, должно предшествовать всестороннее изучение совокупности условий, в которых проходит производственный процесс. Изучающий анализ следует проводить в пределах небольших и репрезентативных территориальных единиц.

WŁADYSŁAW KWIECIEŃ
College of Economics
C r a c o w

A COMPARATIVE ANALYSIS OF LABOUR OUTLAY ON INDIVIDUAL PEASANT HOLDINGS

S u m m a r y

The author makes a detailed comparison of the structure of human labour outlay and labour quotas determined by way of monographic research of 20 peasant holding in the village of Przychody, Olkusz county, with the results of similar observations recently done in Poland.

The author has among other things compared his own quotas with those computed at different times and in different regions of the country by the General Agricultural Economics Department in the Institute of Agricultural Economics.

The farms for which the quotas have been computed differ from one another in quality of soil and climate, level of cultivation, supply of means of production, structure of production, competency and production habits of the owners etc.

The above differences are the main cause of a comparatively large range of demand for labour in different sections of the production cycle.

The author comes to the conclusion that the determination of labour quotas and work input indices, which enable to appraise the amount of manpower needed in agriculture, should be preceded by a thorough exploration of overall conditions of the production process. The analysis should be done on small and representative territorial units.